

THE CHILD AGGREGATION IN SCHOOLS

Abstract: The aim of the study is to prevent and reduce aggression and violence among Bulgarian pupils and to create a positive and safe school environment. The survey was conducted with primary and middle school students. The demarcation of forms of aggressive behavior and the reasons for its development help to make concrete recommendations for improving school organization and creating conditions for a safe and positive school environment.

The factors that provoke cruelty in the student community are:

- The intrinsic aggressiveness of the pupils themselves, depending on the individual peculiarities. It is exacerbated during the crisis of the teenage age;
  - Past life experiences of students related to the occurrence of aggression and violence or the observation of such actions;
  - Unfamiliar methods of non-violent conflict resolution;
  - Traditions in the school community, provoking and stimulating aggression and violence;
  - A drastic change in the value system where values such as solidarity, willingness to provide help or sympathy are pushed into the background.
-

Author information:

Vladislav Tsakov

Student at Specialty of Social Works
at Konstantin Preslavsky – University of Shumen

✉ goldlabel@abv.bg

🌐 Bulgaria

Keywords:

Aggression and violence among students, positive psychology, safe school environment.

I. Въведение в темата.

Близко 70% от случаите на агресивно поведение на децата в училище, по които работят отделите на Агенцията за закрила на детето, се дължат на конфликти в семейството. Това показват най-новите данни на Държавната агенция. Данните на агенцията са получени чрез дирекциите за социално подпомагане в страната в последните месеци. Проверени са 42 дирекции, които работят по над 11 000 случая.

Взаимодействието между институциите е разклатено. Учителите споделят, че когато имат нужда от полицаи или социален работник, трудно стигат до него.

Над 50% от училищата у нас са на двусменен режим. Като мярка за борба с агресията в училище МОМН предвижда едносменен режим във всички училища до 2021 година. Това се прави с цел да се подобри времето за отдих и извънкласни занимания на учениците, като част от мерките за борба с агресията.

Като добър пример за разрешаване на част от конфликтите от Държавната агенция посочват формирането на Съвет на децата в училище, където при наличие на проблем, той се разглеждал най-напред от тях.

През миналата година МОМН обяви Междуйнституционален План за действие за превенция на агресията и за засилване на сигурността в образователните институции, МОМН 2018г. Същият декларира краткосрочни и средносрочни цели, които посочват насоките на действие срещу агресията в училище. От по-важните цели са следните:

- Осигуряване на достъп на всяко дете и ученик до подкрепа от психолог и/или педагогически съветник в детските градини и училищата.

- Осигуряване и прилагане на система за охрана и видеонаблюдение в детските градини и училищата.

- Организиране и провеждане на обучения на педагогическите специалисти за оказване на първа помощ на деца и ученици.

- Организиране и провеждане на обучения на педагогически специалисти за работа с деца с емоционално-поведенчески проблеми, за справяне с агресията в училище и за противодействие на тормоза, включително на кибертормоза.

- Определяне на психолози на областно ниво за работа по превенция на насилието по заявка на детските градини и училищата, като за целта се използва и ресурса на доставчиците на социални услуги.

- Създаване на правила за включване на обществените съвети и родителите в дейностите по превенция на насилието и в работата с ученици с емоционално-поведенчески проблеми.

- Увеличаване на заниманията по интереси в училищата за превенция на насилието и за преодоляване на проблемното поведение на учениците.

- Определяне на правила за работа на детските градини и училищата с отделите за закрила на детето по отношение на дейностите за превенция на риска от отпадане от училище, за превенция на насилието и за взаимодействие с родителите.

- Провеждане на дълбочинно изследване – на законодателството, на връзките между училището, семейството и социалните служби и услуги и др.

- Засилване на работата с доставчиците на медийни услуги и с регулатора СЕМ за популяризиране на правата на детето, на добри практики за противодействие на агресията и за нулева толерантност към насилието.

II. Детската агресия в училищата

Учениците са подложени на непосредствено насилие от страна на свои връстници.

Факторите, които провокират жестокост в ученическата общност са :

- Вътреличностната агресивност на самите ученици, зависеща от индивидуалните им особености. Тя се обостря по време на кризата на юношеския период.;

- Предшестващ жизнен опит на учениците , свързан с проява на агресия и насилие или наблюдаване на подобни действия;

- Непознаване на методи за ненасилствено разрешаване на конфликти;

- Традиции в училищната общност, провокиращи и стимулиращи агресия и насилие;

- Драматична промяна в ценностната система, при която стойности като солидарност, готовност за оказване на помощ или съчувствие са изтласкани на заден план.

Типичните младежки форми на насилие са:

- телесна повреда;

- заплашване;

- принуда;

- изнудване и грабеж;

- противозаконно унищожаване или нанасяне на щета на чужда движима или недвижима вещ и др.

Разрушаването на традиционните семейни структури също спомага за възникване на насилие. На този фон липсата на време за възпитание на детето може да се превърне в проблем толкова бързо, колкото и прекалено големите очаквания към него. Нараства тенденцията възпитанието на социално поведение да се делегира изцяло на училището като институция. Често насилственото поведение на подрастващите е продължение на семейна „традиция “. Научни изследвания сочат, че деца, които са били удряни и малтретирани от родителите си стават по-често брутални в отношенията си с останалите.

Общуването с връстници играе изключителна роля за развитие идентичността на младите хора. Конкретна опасност представлява присъединяването към конкретна група, извършваща престъпления. Голяма част от дейността на групата на връстниците е най-очевидна в училищната среда и особено в периода на средата на юношеството училището става жизнена среда на юношите. Различните групи на юношите могат да се идентифицират по отношение на тяхната идентификация с училището, както и по интелектуалната им и социална ориентация. За всяка юношеска група следователно училището има различно значение и влияние върху юношеското развитие по различен начин.

Понякога медиите формират у децата и младежите впечатлението, че голяма част от конфликтите могат да се решават единствено чрез насилие. Така „убедителните аргументи”, които получават подрастващите, за „успешни стратегии” за действие е самите те да възприемат такова поведение. Актуалността на проблема „насилие сред учениците” изисква да се анализират психологическите механизми на агресивно поведение у подрастващите. Негативните качества на личността, в това число и агресията, се формират под въздействие на околната среда.

За учениците най-значимия елемент на социалното обкръжение е групата на връстниците в училище и извън него. Следователно главната причина за детската агресивност трябва да се търси в междуличностните отношения на подрастващите, а също така и в типа социални норми, приети в референтната група. Затова важен аспект в решаването на проблема с агресията и насилието е да се изясни как учениците се отнасят към подобни поведенчески прояви.

Като метод за диагностика по темата, използвах анкета сред ученици в основен и среден курс на обучение.

Ако разглеждаме агресията като начин да се нанесе вреда на кое да е живо същество, то агресията е поведенчески акт, а не емоция или мотив. В общоприетите схващания агресията се асоциира с негативни емоции - такива като злоба и мотив - стремеж да се навреди и оскърби. Тези фактори оказват особено влияние върху агресивното поведение. Агресивните момчета и момичета са импулсивни, с ниска степен на самоконтрол и ниска устойчивост към безсилието. В допълнение, проучванията показват, че агресивните деца проявяват важни когнитивни недостатъци, свързани с интерпретацията на социални дейности, като определят непознати социални ситуации твърде враждебно. Изследванията, направени в последно време, също така намират, че различията между момчетата и момичетата, що се отнася до социалните и когнитивните им умения, могат да ни помогнат да разберем половите различия, открити при децата, проявяващи насилническо и криминално поведение. В етапа на юношеството се наблюдава силно увеличаване на негативните оценки към себе си. Децата се оценяват изцяло отрицателно, но към 15 годишна възраст този негативизъм намалява. Тази динамика на самооценка говори за наличие на причина(емоция), стимулираща индивида към промяна (внося корекция в поведението си). Анализът на резултатите показва, че юношите в средна и горна училищна възраст дават положителна оценка за себе си и са в достатъчна степен самоуверени. Забелязва се тенденция в тази възрастова граница към силно нарастване чувството на тревожност, т. е преди всичко емоционалното състояние насочва подрастващия към изграждане на отношения с връстниците. Най-силния мотив в юношеска възраст е заемане на високо място в структурата на тези отношения.

Липсата на желание у подрастващите да подражават на добрите ученици е за сметка на стремеж да гравитират около неформалните лидери в училище, на които подражават дори и отличниците. На тяхната възраст отрицателният пример е по- заразителен от положителния.

По какво се разпознават агресивните ученици:

1. Страдат от комплекси спрямо собственото си его.
2. Мислят, че могат да решават личните си проблеми само с насилие.
3. Използват насилието за контрол и подчинение на другите.
4. Участват във физически схватки и малтретират другите, особено по- малките.
5. Имат проблеми с дисциплината.

6. Проявяват неуважение и не признават авторитетите.
7. Не признават правата на другите.
8. Лесно избухливи и раздразнителни, трудно контролират гнева си.
9. Увреждат училищното и чуждото лично имущество.
10. Не участват в училищните дейности.

Педагогическите методи на работа по отношение превенцията на ученическата агресия и прояви на насилие са: Моделиране на етично поведение в семейството, училището и на обществени места чрез правилно възпитание и личен пример на възрастните, откриване на симптомите и причините за всяка проява на агресивно поведение, контрол и съвместни действия на педагозите и родителите за преодоляване на агресивното мислене, настроение и поведение сред учениците, проучване и анализиране на причините и проявите на агресия чрез диагностика, разговори, консултации, анкети и др. , стимулиране и мотивиране на учениците с морални и материални награди.

III. Анкета.

Анкетирани бяха 10 ученици в основен курс на обучение (9-13г.) и 10 ученици в среден курс на обучение (15-17г.) със следните въпроси и примерни отговори:

1. Виждал ли си деца от твоето училище да се държат агресивно? а) да б) не
2. Колко често си виждал това да се случва в училище? (На този въпрос е необходимо да посочиш само един отговор) а) всеки ден б) веднъж два пъти седмично в) по-рядко г) не в училище
3. Ако си виждал агресивно поведение в училище, какво най-често правят децата? (Можеш да посочиш повече от един отговор) а) блъскат, удрят другите деца б) заплашват ги в) обиждат, псуват, измислят обидни прякори г) присмиват се, дразнят другите д) взимат им от нещата е) говорят зад гърба им, клюкарстват ж) изнудват ги з) настройват другите деца срещу тях и) вземат им пари й) друго (посочи)
4. Децата, които си виждал да постъпват агресивно, са: а) от твоя клас б) от други класове (на същата възраст) в) от твоя клас и от други класове г) от по-горните класове.
5. Когато си се чувствал ядосан, разгневен, недоволен, унижен или уплашен, кой най-често ти е помагал? (Можеш да оградиш повече от един отговор.) а) някой от учителите б) майка ми в) баща ми г) брат ми или сестра ми д) съученици/приятели е) друг човек (посочи) ж) никой з) досега не съм търсил помощ
6. Занимаваш ли се с нещо извън училище по свое желание или по инициатива на родителите ти ? (Можеш да оградиш повече от един отговор.) а) спорт (посочи какъв) б) кръжок (посочи какъв) в) изкуство - музика, рисуване, театър, танци (посочи какво) г) не се занимавам с нищо
7. От колко време се занимаваш с това? (На този въпрос е необходимо да посочиш само един отговор) а) от 3 до 6 месеца б) от около година в) повече от година г) не се занимавам с нищо
8. Посещаваш ли някакъв курс, организиран от твоето училище? (Можеш да оградиш повече от един отговор) а) спорт (посочи какъв) б) кръжок (посочи какъв) в) изкуство - музика, рисуване, театър, танци (посочи какво) г) не се занимавам с нищо
9. Имаш ли повече неизвинени отсъствия в сравнение с останалите деца от твоя клас? а) да б) не
10. Имаш ли брат или сестра? а) да б) не в) имам и брат и сестра
11. Ако имаш брат и/или сестра, то те са ...? а) по-големи б) по-малки в) единият е по голям, другият е помалък
12. С кого живееш? а) с мама и татко б) само с мама в) само с татко г) с баба/дядо/друг роднина д) в специално училище/интернат

13. С какъв успех завърши миналата учебна година? а) имах поправителен изпит б) среден успех в) добър успех г) много добър успех д) отличен успех
14. Ти си а) момче б) момиче

IV. Изводи

Изводите от направената анкета за целите на настоящата статия са:

А. При 10 ученици в основен курс на обучение (9-13г.) са следните:

1. Четирима от анкетираните посещават извънкласни занимания, свързани със спортна активност и езиково обучение повече от 6 месеца, същите са завършили със средно една единица по-висок успех от другите шестима в същата възрастова група.
2. Петимата ученици с по-малки брат/сестра нямат неизвинени отсъствия, спрямо останалите петима.
3. Шестте анкетирани момичета са били свидетел на насилие по-рядко и не в училище, в сравнение с анкетираните момчета.
4. Наблюдаваната осъществявана агресия в тази възрастова група се изразява в измисляне обидни прякори, присмиване, дразнене с другите, взимане от нещата на други деца, (при всички десет анкетиранни).

Б. При 10 ученици в среден курс на обучение (15-17г.) са следните:

1. Само двама от анкетираните посещават извънкласни занимания, като броят на неизвинени отсъствия, успехът от учебната година и семейното положение не се различават от тези на останалите анкетиранни.
2. Трина ученици живеят с един от родителите си, а двама сами, същите петима са били свидетели всеки ден на насилие в училище, (като за сравнение останалите петима по-рядко), като когато са се чувствали ядосани, разгневени, недоволни, унижени или уплашени, най-често им е помагал друг човек, за разлика от оставалите седем, отглеждани от двама родители-които са споделяли на родител.
3. Наблюдаваната осъществявана агресия в тази възрастова група се изразява в обострени форми-блъскане, удряне на другите деца и заплашване.
4. Не може да се направи извод за успеха в училище, неизвинени отсъствия и семейното положение за деца, живеещи с родители и деца в специално училище/интернат. Не може да се направи извод за успеха в училище и по отношение на пола на учениците в тази възрастова група.

V. Заключение

Статията предложи анализ на проявите на насилие в българското училище. От получените изводи могат да се открият няколко приоритетни области и насоки за интервенция. На първо място се откроява необходимостта от подобряване на организацията в училищата. Това подразбира осъществяване на целенасочена супервизия за осигуряване на безопасна училищна среда. Съответно в длъжностните характеристики на учителите е необходимо да бъде конкретизирано задължението за съдействие, съгласно чл. 7, ал. 1 и ал. 2 от Закона за закрила на детето, с което ще се сведе до минимум проявата на ефекта на пасивното наблюдение от страна на учителите и учениците. Необходимо е да се стимулират възможностите за обучение на персонала по теми, свързани с насилието над деца и разпознаване на проявите на агресия. За целта се предоставят условия за периодични срещи и беседа с представител на отдел „Закрила на детето“ за разясняване на понятието „дете в риск“ и случаите, в които следва да се уведомява отдел „Закрила на детето“, включително и за разпознаване на индикаторите за сексуално насилие.

От съществено значение също така е осигуряването на тренинги и обучения за служителите с цел повишаване на професионалната компетентност относно децата в риск, което ще подобри работата в координация на органите за закрила на детето по случаи на насилие, разпознаване и съпоставка с формите на тормоз. Друга важна препоръка е свързана с

провеждането на съвместни информационни срещи с децата както за разясняване на техните права, така и относно функциите, правомощията и координатите на органите за закрила на детето и Националната телефонна линия за деца 116 111.

References:

1. Doklad na Darzhavna agentsiyata za zakrila na deteto, ot oktomvri 2017g.; sayt na DAZD;
2. Non-ViolenceInEducation. Muller, J.M. UNESCO and IRNC, 2002
<http://www.safeyouth.org/scripts/teens/school.asp>
3. Vasileva, V., Nasiliето v uchilishte – problemi
4. Mezhduinstitutsionalen Plan za deystvie
5. za preventsia na agresiyata i za zasilvane na sigurnostta v obrazovatelните institutsii, MOMN 2017 g.
6. Ianakiev, Y., Tzokov, G. & Kaneva, O. (2018) Investigation of manifestations of aggression and violence among students in Bulgaria to create a positive and safe school environment. In. Violence and Child of the 21st Century. Plovdiv: Plovdiv University Publishing House, pp.